

Maija Veteläsuo

”BALETTITOSSUT NAULAAN JA MAIHARIT JALKAAN”

Diskurssianalyysi naisten vapaaehtoisen
asepalveluksen esittämisestä Ylen ja Helsingin
Sanomien
artikkeleissa

Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta

Kandidaatintutkielma

Helmikuu 2025

TIIVISTELMÄ

Maija Veteläsuo: "Balettiosotut nauhaan ja maiharit jalkaan": Diskurssianalyysi naisten vapaaehtoisen asepalveluksen esittämisestä Ylen ja Helsingin Sanomien artikkeleissa
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Viestinnän monitieteinen tutkinto-ohjelma, journalistiikka
Helmikuu 2025

Tässä kandidaatintutkielmassa tarkastellaan naisten vapaaehtoiseen asepalvelukseen liittyviä diskursseja analysoimalla *Ylellä* ja *Helsingin Sanomissa* naisten vapaaehtoista asepalvelusta käsitteleviä henkilölähtöisiä artikkeleita. Tutkielman tavoitteena on pyrkiä tunnistamaan, minkälaisia diskursseja naisten vapaaehtoista asepalvelusta käsittelevissä henkilölähtöisissä artikkeleissa esiintyy ja ylläpitävätkö nämä diskurssit armeijainstituution sukupuolittuneisuutta. Teoreettisena viitekehysenä hyödynnetään aikaisempaa naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta tehtyä tutkimusta, asevelvollisuus järjestelmän historiaa ja sen sukupuolittuneisuutta.

Tutkielman aineisto koostuu yhteensä kuudesta artikkelista, joista kolme on *Yleltä* ja kolme *Helsingin Sanomilta*. Artikkelit ovat henkilölähtöisiä ja ne on julkaistu aikavälillä 22.8.2018–6.6.2024. Aineiston analysoimisessa hyödynnetään diskurssianalyysin keinoja. Diskurssianalyysi valikoitui tutkimusmetodiksi, sillä sen avulla on mahdollista selvittää, miten kieltä käytetään naisten vapaaehtoista asepalvelusta koskevissa artikkeleissa.

Analyysin tuloksena aineistosta eriteltiin yhteensä viisi erilaista diskurssia: sukupuolieron tekeminen, ensisijainen miehuus, maanpuolustustahdon korostuminen, naisiin kohdistuva epäasiallinen käytös ja lisää naisia asepalvelukseen. Diskursseista eniten esiintyi sukupuolieron tekemisen diskurssi, joka esiintyi kaikissa aineiston jutuissa. Toiseksi eniten aineistossa esiintyivät maanpuolustustahdon korostuminen, naisiin kohdistuva epäasiallinen käytös ja lisää naisia asepalvelukseen diskurssit, jotka havaittiin viidessä aineiston artikkelissa. Ensisijaisen miehuuden diskurssi esiintyi kolmessa aineiston artikkelissa, ja sille ominaista oli korostaa maskuliinisiä ominaisuuksia feminiinisiä ominaisuuksia arvokkaampina.

Aineistosta tunnistetut diskurssit ovat mukana ylläpitämässä armeijainstituution sukupuolittuneisuutta. Kaikissa löydettyissä diskursseissa naissukupuoli ja siihen liitetyt ominaisuudet nousevat esille, mikä tukee armeijainstituution sukupuolittuneisuutta. Aineiston artikkeleissa sukupuolta ei pyritä piilottelemaan vaan sitä jopa korostetaan. Esimerkiksi sukupuolieron tekemisen diskurssissa sukupuolta korostetaan luomalla kielenkäytön, kuten sanaparien, avulla eroa sukupuolten välille. Kokonaisuudessaan tutkimusaineistosta löytyneissä diskursseissa oli monia yhtäläisyyksiä ja samankaltaisia tuloksia aikaisempien tutkimusten kanssa.

Avainsanat: naisten vapaaehtoinen asepalvelus, armeija, journalismi, sukupuolittuminen, feminiinisyys, maskuliinisyys, diskurssianalyysi

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -ohjelmalla.

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	1
2	TUTKIMUKSEN ONGELMANASETTELU.....	3
	2.1 Asevelvollisuusjärjestelmän historiasta	3
	2.2 Armeijainstituution sukupuolittuneisuus	4
	2.3 Varus- ja upseerinaisia käsittelevät tutkimukset.....	8
	2.4 Tutkimuskysymykset	11
3	AINEISTO JA MENETELMÄT	13
	3.1 Tutkimusaineisto	13
	3.2 Tutkimusmetodi.....	14
4	ANALYYSI JA TULOKSET	17
	4.1 Naisten vapaaehtoisen asepalveluksen diskurssit	17
	4.1.1 Sukupuolieron tekeminen	17
	4.1.2 Ensisijainen miehuus	19
	4.1.3 Maanpuolustustahdon korostuminen	20
	4.1.4 Naisiin kohdistuva epäasiallinen käytös.....	22
	4.1.5 Lisää naisia asepalvelukseen	25
	4.2 Tutkimuskysymyksiin vastaaminen	26
5	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	28
	LÄHTEET	33
	LIITE 1: AINEISTO	36
	LIITE 2: TAULUKKO 1	37

1 JOHDANTO

Asepalvelusta suorittavien naisten määrä on kasvanut vuosi vuodelta, mutta siitä huolimatta nainen sotilaana on yhä erikoisuus. Aihe herättää keskustelua, sitä joutuu perustelemaan ja vielä löytyy niitä, joiden mielestä naisen paikka ei ole armeijassa eikä nainen sovi sotilaaksi. (Kouri 2020, 140.)

Asepalvelus on perinteisesti mielletty miesten velvollisuudeksi, mutta viime vuosikymmeninä naisten osallistuminen asepalvelukseen on lisääntynyt merkittävästi. Tämä muutos heijastaa laajempia yhteiskunnallisia pyrkimyksiä kohti sukupuolten välistä tasa-arvoa. Median rooli tässä kehityksessä on keskeinen, sillä se ei ainoastaan raportoita tapahtumista, vaan myös muokkaa yleistä mielipidettä ja yhteiskunnallisia normeja. Journalismi ohjaa julkista keskustelua ja sen sisältöjä, ja vaikuttaa sitä kautta ihmisten mielipiteiden muotoutumiseen (Kim 2017, 164). Haluan tässä tutkielmassa selvittää, ovatko journalistiset artikkelit osaltaan tukemassa yhteiskunnallista mielikuvaa, jossa nainen sotilaana on poikkeus.

Suomessa naisten on ollut mahdollista suorittaa naisten vapaaehtoinen asepalvelus 16. lokakuuta 1995 lähtien. Tuosta päivästä tähän päivään asti nainen armeijassa on ollut kiinnostava aihe journalistisissa artikkeleissa. Naisten vapaaehtoinen asepalvelus nousee usein julkiseen keskusteluun negatiivisten aiheiden, kuten häirinnän kautta. Kielteisestä julkisuudesta huolimatta armeijasta ja naisista uutisoimisen nähdään vaikuttavan myönteisesti kiinnostukseen suorittaa naisten vapaaehtoinen asepalvelus (Kouri 2020, 144).

Kysymys naisten asemasta ja roolista Suomen puolustusvoimissa ei ole yksinkertainen. Se on osa historiallisesti ja globaalisti laajempaa kokonaisuutta, jossa naisen paikka on tarkkaan rajattu ja rajoitettu. (Emt., 140.) Suomen Puolustusvoimat on selkeästi miesenemmistöinen instituutio, jonka sukupuolittuneisuuden taustalla vaikuttaa miesten yleinen asevelvollisuus. Yleinen asevelvollisuus on luonut laajempia yhteiskunnallisia sukupuolivaikutuksia esimerkiksi työelämään ja johtajuuteen. Sukupuolittuneisuus ei liity vain työnjakoon, kuten siihen ketkä työskentelevät

turvallisuus- ja puolustusorganisaatioissa vaan myös siihen, ketkä organisaatioita johtavat ja päättävät asioista. (Tallberg 2010, 28–29.) Sukupuolittuneet armeijainstituutiot sekä hyödyntävät että ylläpitävät käsityksiä, joiden mukaan miehillä ja naisilla on erilaiset roolit, joiden mukaan tulee toimia. Miehen oikeaksi ja sopivaksi katsottu paikka on korkeammassa asemassa kuin naisen paikka. Maskuliinisuuden ja asepalveluksen välinen yhteys on vahva myös niissä yhteiskunnissa, joissa sukupuolten välistä tasa-arvoa arvostetaan. (Mathers 2019, 126.) Suomea pidetään tasa-arvon mallimaana, mutta sukupuolittunut vain miehiä koskeva asevelvollisuus sotii tätä käsitystä vastaan.

Tässä tutkielmassa tarkastelen, millaista kuvaa asepalvelusta suorittavista naisista luodaan kahdessa merkittävässä suomalaisessa mediassa, Yleisradiossa (Yle) ja Helsingin Sanomissa. Toteutan tutkimuksen diskurssianalyysin keinoin ja pyrin selvittämään, tukevatko artikkelien tekstien kielelliset muotoilutavat sekä sanomisen tyylit ja sävyt Puolustusvoimien ja armeijainstituution sukupuolittuneisuutta. Tutkimus on tärkeä, koska se voi paljastaa mahdollisia sukupuolten välisiä eroja ja ennakkoluuloja, jotka vaikuttavat naisten kokemuksiin ja asemaan asepalveluksessa. Lisäksi se voi tarjota arvokasta tietoa siitä, miten naisten rooli asepalveluksessa on muuttunut ajan myötä, ja miten kulttuuriset tekijät vaikuttavat tähän muutokseen.

2 TUTKIMUKSEN ONGELMANASETTELU

Tässä luvussa perehdytään asevelvollisuusjärjestelmän historiaan, armeijainstituution sukupuolittuneisuuteen ja siihen, miten naiset ovat Suomessa päässeet osaksi sitä. Alaluvussa 2.1 käsitellään asevelvollisuusjärjestelmän historiaa ja sen jälkeen alaluvussa 2.2 pohjustetaan armeijainstituution sukupuolittuneisuutta. Alaluvussa 2.3 avataan aikaisempaa varus- ja upseerinaisia käsittelevää tutkimusta.

Lopuksi alaluvussa 2.4 esitellään tutkimuskysymykset ja perustellaan niiden valintaa.

2.1 Asevelvollisuusjärjestelmän historiasta

Nykymuotoinen yleinen asevelvollisuus on saanut alkunsa 1700-luvun ”demokraattisten vallankumousten” myötä. Yhdysvaltain 1770-luvun vallankumousretoriikassa mies kuvataan jalona kansalaisotilaana, joka on vapaaehtoisesti valmis uhraamaan kaikkensa oman ja tasavaltansa vapauden puolesta. Kun Ranskan vallankumous oli uhattuna 1790-luvulla, sen johtajat muotoilivat ajatuksen, jonka mukaan kaikki miehet ovat vapaita ja tasa-arvoisia kansalaisia ja heidän velvollisuutensa on puolustaa uusia vapauksiaan ja oikeuksiaan. (Ahlbäck 2010, 132.) Asevelvollisuus oli 1800-luvulla radikaali instituutio, joka haastoi vanhat sosiaaliset rakenteet ja edusti vallankumouksellisia arvoja. Asevelvollisuus liittyi vahvasti teollistuvan yhteiskunnan ja kansallisvaltioiden nousuun, samalla kun se kyseenalaisti absolutismin aikaisen säätyjärjestelmän. (Salomaa 2022, 35.) Asevelvollisuusarmeijan synty on nähtävä osana 1800-luvun laajempia historiallisia kehityskulkuja, kuten kansallisvaltioiden muodostumista, armeijoiden kokojen kasvua, teollista vallankumousta ja erityisesti kansakoulujärjestelmien aseman vakiintumista (Emt., 36).

Euroopassa yleinen asevelvollisuus alkoi nousta vallitsevaksi järjestelmäksi 1800-luvun puolivälin jälkeen (Emt., 37). Suomessa asevelvollisuus otettiin virallisesti käyttöön vuonna 1878 (Laitinen 2005, 8). Suomalaisen asevelvollisuusperiaatteen historiallinen kehitys kulki vallankumouksellisen Ranskan, nationalistisen Preussin ja absolutistisen eli itsevaltaisen Venäjän kautta sen vallan alla olevaan autonomiseen Suomen suuriruhtinaskuntaan (Särmäkari 2016, 17–18). Vielä 1800-luvun alkuvuosina Suomi oli

osa Ruotsia, mutta Suomen sodan 1808–1809 jälkeen Suomen sotaväestä tuli osa keisarillisen Venäjän armeijaa (Emt., 101). Vuonna 1809 Suomi liitettiin autonomisena valtiona Venäjän keisarikuntaan ja samalla Suomen puolustus liitettiin Venäjän puolustusjärjestelmään (Salomaa 2022, 38).

Yli sata vuotta myöhemmin Suomi irtaantui vallankumouksen kouriin joutuneesta Venäjästä ja yhtäkkiä suomalaisessa yhteiskunnassa kaivattiin kipeästi sotilaita (Ahlbäck 2012, 224). Suomen nykyinen puolustusratkaisu, joka perustuu yleiseen asevelvollisuuteen ja suureen reserviin, otettiin käyttöön vuoden 1919 väliaikaisella asevelvollisuuslailla. Tämä järjestelmä rakentui talvisodan 1939–1940 ja jatkosodan 1941–1944 aikana niin vahvaksi, että se nauttii edelleen kansalaisten enemmistön tukea, minkä osoittavat Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan mielipidetutkimukset. (Särmäkari 2016, 18.)

2.2 Armeijainstituution sukupuolittuneisuus

Kiinnostavaa on, että yleisen asevelvollisuusjärjestelmän käyttöönotto Ranskan vallankumouksen aikaan sijoittuu lähes samanaikaisesti polariteetti-ihanteen aikakauden kanssa. Polariteetti-ihanne viittaa porvariston sukupuoli ideologiaan, joka alkoi 1700-luvun lopulla. Polariteetti-ihanteen mukaan naiset ja miehet esitetään toisilleen vastakkaisina ja he täydentävät toisiaan ominaisuuksillaan. Miehet kuvataan järki- ja toimintaihmisinä, joiden rooliin kuuluvat sota, politiikka ja talousasiat. Naiset puolestaan kuvataan passiivisina tunnepitoisina ihmisinä, joiden vastuulla ovat äitiys, hoivaaminen ja kodin ylläpito. (Ahlbäck 2010, 134.)

Asevelvollisuuskeskustelussa sukupuoliella, sukupuolten välisellä suhteella ja sukupuoliroolien valtataistelulla on ollut keskeinen asema jo 1800-luvulta lähtien. Asevelvollisuus on pääsääntöisesti vain miesten velvollisuus. (Salomaa 2022, 109.) Sotilaana toimiminen on nähty miehille luontaisena roolina ja naisille puolestaan äitiys (Tölli 2018, 48). Miehiä koskeva yleinen asevelvollisuusjärjestelmä luotiin silloin, kun naiset eivät olleet tasavertaisia kansalaisia miespuolisten kanssa. Asevelvollisuusjärjestelmä kasvatti miesten ja naisten välisiä eroja 1800- ja 1900-luvulla,

kun asevelvollisuuden myötä miehuus sotilaallistettiin ja naiset asetettiin toisen luokan kansalaisten asemaan. (Ahlbäck 2010, 131.) Naisten asema toisen luokan kansalaisina ei kytkeytynyt ainoastaan asevelvollisuuteen, sillä sukupuolittuneen kansalaisuuden juuret ulottuvat paljon pidemmälle menneisyyteen (Salomaa 2022, 109).

Länsimaisen kulttuurin nykyisten sukupuoliroolikäsitysten mukaan miehuuteen liitetyn maskuliinisuuden, erityisesti heteromaskuliinisuuden, vastakohtana nähdään feminiinisyys (Jokinen 2017, 34). Vastakohta ajattelussa maskuliinisuuteen ei nähdä sekoittuvan mitään feminiinisydestä (Jokinen 2010, 129). Maskuliinisuudella tarkoitetaan miehiin kohdistuvia odotuksia ja velvollisuuksia sekä sukupuolella avautuvia mahdollisuuksia. Maskuliinisuus sisältää idean, millainen on toivottava mies tässä ajassa ja paikassa. (Jokinen 2017, 32.) Vaikka puhutaan sukupuoliroolien nykykäsityksistä, historialliset juuret vaikuttavat siihen, miten maskuliinisuus ja feminiinisyys ymmärretään ja esitetään tällä hetkellä. Länsimaisessa kulttuurissa maskuliiniseksi ominaisuuksiksi mielletään tunteiden kontrollointi, toiminnallisuus, hallitsevuus, suoriutuminen, rationaalisuus ja fyysinen voima. Feminiinisyyteen puolestaan liitetään muun muassa yhteisöllisyys, emotionaalisuus ja empaattisuus. (Jokinen 2010, 128–129.)

Väkivalta liitetään feminiinisyttä useammin maskuliinisuuteen (Jokinen 2017, 32). Miehiin ja maskuliinisuuteen yhdistetään tavallisesti myös aggressiivisuus ja sotaisuus, kun naiset nähdään luonnostaan rauhanomaisina (Cohn ja Jacobson 2013, 104). Jo lapsuudessa poikien kohdalla väkivaltainen käyttäytyminen on sallittua ja joskus jopa odotettua, mutta väkivaltaa käyttäviä tyttöjä pidetään poikkeavina. Tyttöjen väkivalta mielletään vähemmän vaaralliseksi ja vääränlaiseksi, joka näyttää naurettavana läpsimisenä, huutamisenä ja tukasta repimisenä. Väkivallan normin muodostaa poikien tekemä väkivalta, ja toisin kuin tyttöjen kohdalla, väkivaltainen toiminta ei tee pojasta poikkeavaa. (Jokinen 2017, 34–35.)

Asevelvollisuusjärjestelmä perustuu miesten ja väkivallan yhteyteen. Nuorten miesten ajatellaan soveltuvan fyysisiltä ja henkisiltä ominaisuuksiltaan naisia paremmin systemaattiseen, organisoituun ja laajamittaiseen väkivaltaan sekä sen kohtaamiseen.

(Emt., 32.) Käsitykset sukupuolittuneesta sotapolitiikasta ja naisen ja miehen luonnollisesta paikasta sodassa eivät ole pelkkiä uskomuksia. Ne tulee ymmärtää osana diskursiivista kontekstia, jossa naisten toiminta sodan aikana ei ole koskaan vain itsenäisiä poliittisia tekoja. Sen sijaan naiset nähdään ja esitetään aina sukupuoleen ja sotaan liittyvien yhteiskunnallisten merkitysten kautta. Toisin sanoen, naisten roolit ja teot sodassa nähdään aina osana laajempaa sukupuolittunutta ja sotapoliittista kontekstia, jossa naisten toiminta ei ole vapaata naissukupuoleen liittyvistä ennakkoluuloista ja odotuksista. (Cohn ja Jacobson 2013, 104.)

Suomalaisen hegemonisen maskuliinisuuden käsityksiin kuuluu ajatus, että miesten tulee suorittaa asevelvollisuus rauhan aikana. Hegemonisella maskuliinisuudella tarkoitetaan kulttuurisesti hallitsevaa maskuliinisuuden muotoa ja siihen liittyviä arvoja tietyssä historiallisessa kontekstissa. (Jokinen 2010, 131–132.) Suomessa maskuliinisuuden militarisointi on näkynyt erityisesti itsenäisyyden alkuvaiheesta eteenpäin. Salomaan (2022) mukaan ajatus armeijasta "miesten kouluna" ei tarkoita vain sitä, että armeijassa opitaan miesten tavoille. Se viittaa siihen, että asevelvollisuuden politiikka perustuu vanhaan hierarkkiseen malliin, jossa johtaminen tapahtuu ylhäältä alaspäin. Tämä hierarkia määrittelee autoritäärisesti, mitä pidetään miehisytenä ja mikä tekee yksilöstä miehen. Armeija ei siis ainoastaan opeta miesten tapoja, vaan myös vahvistaa ja määrittelee, mitä mieheys tarkoittaa yhteiskunnassa. (Salomaa 2022, 32.)

Armeijan perinteisestä miehisydestä ja miehisyden militarisoinnista huolimatta Suomen historiasta löytyy tapauksia, joissa naiset ovat osallistuneet aseellisina sotatoimiin. Sisällissodan aikana vuonna 1918 punakaartissa naisia oli 3 prosenttia joukkojen kokonaisvahvuudesta. Valkoisten puolella naiset osallistuivat sotaan silloisen sukupuolijärjestelmän mukaisesti heille sopivissa tehtävissä, kuten ruoka- ja vaatehuollossa ja sairaanhoidossa. Vaikka valkoisten naisilla olisi ollut halua osallistua sotatoimiin, valkoisen armeijan komentaja Carl Gustav Mannerheim teki lehtikirjoituksissa selväksi, että sotaisa kamppailu on yksinomaan miesten oikeus ja

velvollisuus. (Kouri 2018, 10.) Mannerheim voidaan nähdä ideaalina hegemonisen maskuliinisuuden edustajana (Jokinen 2010, 132).

Kun puhutaan naisten osallisuudesta sotatoimiin Suomessa, ei voida olla mainitsematta Lotta Svärd -järjestöä. Suomen Lotta Svärd oli naisten valtakunnallinen maanpuolustusjärjestö, joka perustettiin vuonna 1921 (Latva-Äijö 2004, 11). Järjestön jäsenet eli lotat toimivat monissa tehtävissä talvi- ja jatkosodan aikana, kuten sairaanhoitajina ja ilmavalvojina (Emt. 11). Järjestö oli julistautunut aseettomaksi, mutta todellisuudessa lottia koulutettiin aseisiin Puolustusvoimien aloitteesta kesällä 1944, ja useat lotat saivat komennuksillaan myös epävirallista asekoulutusta (Tölli 2018, 56). Lotta Svärdin yhdistäminen sotaisuuteen koettiin loukkaavana. Sotiminen nähtiin miesten työnä ja nainen, joka astui miesten alueelle, rikkoi sosiaalista konventiota eli oli normin vastainen. Sosiaalisen sukupuolen käsite määritteli Lotta Svärd -järjestön olemusta, minkä vuoksi sotilaallisuus oli järjestölle loukkaava ilmaisu. Lottatyön luonnetta määräsi hiljaisesti hyväksytty käsitys naiseuden sosiaalisesta sisällöstä, johon sotaisuus ei kuulunut. Järjestö kuitenkin rikkoi naiseuden sosiaalisen sisällön rajoja ja ”sotilaallisuus” takertui aikanaan kielenkäyttöön naisten maanpuolustustoiminnan diskurssissa. Lotta Svärd oli hieman sopimaton aikansa naiskuvaan, minkä vuoksi järjestö joutui laajentamaan sosiaalisen sukupuolen määritelmää. (Latva-Äijö 2004, 261–262.)

Asevelvollisuusjärjestelmä toimi Suomen kansakunnan tehokkaana puolustuskeinona viime sotien aikana, mutta ymmärrys sukupuolten välisistä oikeuksista ja velvollisuuksista on muuttunut suuresti sitten 1800-luvun. Erityisesti naisten mahdollisuuksien parantuminen yhteiskunnassa ja tasa-arvoistuminen ovat saaneet monet kyseenalaistamaan vain miehiä koskevan asevelvollisuuden. (Ahlbäck 2010, 131; Salomaa 2022, 109.) Miehiin kohdistuva yleinen asevelvollisuus nähdään sukupuolten tasa-arvon kannalta ongelmallisena (Jokinen 2010, 127). Tasa-arvoinen tilanne, johon pyritään, voisi tarkoittaa esimerkiksi kaikkiin kansalaisiin kohdistuvaa yleistä asevelvollisuutta, kaikille vapaaehtoista asepalvelusta tai kansalaispalvelusta, joka voisi yhdistää asepalveluksen ja siviilipalveluksen, jolloin kaikki kansalaiset suorittaisivat jonkinlaisen palveluksen yhteiskunnan hyväksi.

Suomessa naisten vapaaehtoisen asepalveluksen takana on Suomen ensimmäinen naispuolinen puolustusministeri Elisabeth Rehn. Hän toimi puolustusministerinä vuosina 1990–1995 ja ajoi voimakkaasti sotilaallisten tehtävien avaamista myös naisille. Laki naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta astui voimaan vuonna 1995 ja ensimmäiset naiset pääsivät aloittamaan asepalveluksen saman vuoden lokakuussa. Naisten vapaaehtoinen asepalvelus mahdollisti sen, että kaikki Puolustusvoimien koulutukset ja tehtävät, mukaan lukien rauhanturvatehtävät, avattiin sukupuolesta riippumatta niille, joilla vaaditut edellytykset täyttyvät. Naisten koulutus haluttiin liittää osaksi olemassa olevaa koulutusjärjestelmää ilman suuria erityisjärjestelyitä. Tämän vuoksi sotilasnaisten on luovuttava osittain sukupuoli-identiteetistään ja sopeuduttava sotilasyhteisön maskuliinisiin tapoihin. (Kouri 2018, 11.)

2.3 Varus- ja upseerinaisia käsittelevät tutkimukset

Kun naiset astuivat ensimmäistä kertaa vapaaehtoiseen asepalvelukseen 16. lokakuuta 1995, he saivat osakseen valtavan mediahuomion. Armeija oli viimeinen täysin miesten hallinnoima instituutio, jonka tehtävien avaaminen naisille oli yhteiskunnallisen muutoksen lisäksi merkittävä mediatapahtuma. (Lehtonen 2007, 4.) Ensimmäisiltä asepalvelukseen astuneilta naisilta kysyttiin hyvin tarkkoja ja henkilökohtaisiakin haastattelukysymyksiä. Esimerkkinä sitaatti Helsingin Sanomien artikkelista, johon oli haastateltu yhtä Suomen ensimmäisistä naisalokkaista.

”Kysyttiin mitä kummallisimpia kysymyksiä, kuten että miten kuukautisista selviää metsäleireillä”, kertoo Syyrilä. (HS, 3.2.2024)

Joukkoviestimet seurasivat tarkasti ensimmäisten naisten taivalta Suomen armeijassa. Naisten palveluksen aiheuttamat muutokset, kuten rouva alikersantti -puhuttelu sekä naisille sallitut pitkät hiukset, nousivat juttujen aiheiksi. (Lehtonen 2007, 4.) Vahvasti sukupuolittuneen armeijainstituution historiallista taustaa vasten katsottuna naisten aiheuttama valtaisa mediahuomio saattoi olla odotettavissa.

Naisten vapaaehtoiseen asepalvelukseen ja median suhteeseen liittyvää tutkimusta on tehty niukasti. Vähäinen tutkimus keskittyy usein upseeritasolla toimiviin naissotilaisiin, mutta naisalokkaat ovat jääneet tutkimuskentällä pitkälti huomiotta. Pipsa Lotta Lehtosen pro gradu -tutkielmassa (2007) naisalokkaat ja media ovat päässeet yhdessä tutkimuksen piiriin. Lehtosen tutkielmassa on selvitetty, miten naisten vapaaehtoista asepalvelusta on suomalaisissa sanomalehdissä kehystetty vuosina 1995–2005. Lehtosen tutkielmassa tarkastellaan, ovatko naisten vapaaehtoisen asepalveluksen määrittelyt sanomalehdissä muuttuneet kymmenen vuoden aikana ja minkälaista sukupuolisuutta ja naiseutta varusnaisille jutuissa rakennetaan. Tutkimustulosten perusteella tiedetään, että vuonna 1995–2005 naisten vapaaehtoista asepalvelusta ja varusnaisia koskevissa lehtiartikkeleissa korostuvat epäily naisten suoriutumisesta, kilpailu- ja vertailuasetelma sukupuolten välillä ja sukupuoli, erityisesti naiseus.

Kaisa-Maria Töllin kirjoittamassa *Häiriö! Nainen intissä* (2018) tietokirjassa korostuvat samanlaiset sukupuoleen liittyvät ilmiöt kuin Lehtosen tutkielmassa. Kirjassa käsitellään Tampereen yliopiston Työelämän tutkimuslaitoksen tutkimuksia, jotka osoittavat, että naiset kokevat armeijassa miehiä enemmän eriarvoista kohtelua, kiusaamista, syrjintää, vähättelyä ja seksuaalista häirintää. Lisäksi kirjan sisältö perustuu Töllin omiin asepalveluskokemuksiin ja 52 naisen sekä 5 miehen haastatteluihin, jotka ovat suorittaneet asepalveluksen vuosina 1996–2017. Naisten kohdalla kiusaaminen on vahvasti sukupuolikysymys, ja Töllin haastattelemat naiset kertovat, että lähes jokainen nainen kohtaa asepalveluksen aikana sukupuoleen kohdistuvaa häirintää. (Tölli 2018, 129–131, 180.) Tampereen yliopiston tutkimustulosten (2017) mukaan 27 prosenttia naisista on kokenut seksuaalista häirintää asepalveluksessa ja miehistä alle 7 prosenttia. Luvut olivat laskeneet vuoden 2012 tutkimustuloksista, jolloin naisista 35 prosenttia koki häirintää ja miehistä 14 prosenttia. (Emt., 179–180.) Seksuaalinen häirintä on vaikeammin tunnistettavaa kuin kiusaaminen ja asian arkaluontoisuuden vuoksi seksuaaliseen häirintään puuttuminen on myös vaikeampaa. Lisäksi epävirallisessa sotilasorganisaatiokulttuurissa ajatellaan, että seksuaalisesti häiritsevä kommentointi koetaan armeijassa hyväksyttävänä, vaikka siviilissä se ei sitä olisi (Emt., 182).

Sofia Pollari on tutkinut kandidaatintutkielmassaan (2021) Kadettikunnan jäsenlehden Kylkiraudan diskurssien sukupuolittuneisuutta. Jäsenlehden diskursseissa miessotilaat ovat sotilaita ilman sukupuoleen liittyvää etuliitettä. Naiskadetit puolestaan ovat erillinen, sukupuolen perusteella luokiteltu ryhmänsä. Mies on diskursseissa abstraktin sotilaan perusmalli, johon nähden naiseus on vajavuutta. (Pollari 2021, 28–29.) Tutkimuksen analyysi osoittaa, että maskuliiniset ja miesnormiset diskurssit tukevat patriarkaalista järjestystä ja valtasuhteet suosivat tietynlaisia miehiä sosiaalisena ryhmänä, jättäen naiset suurelta osin huomiotta ja näkymättömiin.

Kuten aikaisemmin tässä tutkielmassa on todettu, sukupuoli on ollut jo pitkään keskeisessä asemassa asevelvollisuuskeskustelussa. Suvi Kouri käsittelee tutkimuksessaan (2018) upseerinaisten sukupuolen tekemisen tapoja. Sukupuolen tekeminen viittaa laajaan tutkimuserinteeseen, jossa sukupuoli rakentuu arjen käytännöissä ja vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa sen sijaan, että 'miestä' ja 'naista' pidettäisiin itsestään selvinä ryhminä. Sukupuolen tekemistä ohjaavat sekä kehystävät normit ja rakenteet. (Kouri 2018, 13.) Kourin löytämät neljä sukupuolen tekemisen tapaa ovat: näennäisen sukupuolettomuuden rakentaminen, feminiinisyyksien häivyttäminen, eron rakentaminen toisiin naisiin ja maskuliinisten normien murtaminen.

Toimittajilla on esittämiensä kysymysten ja artikkeleihin päätyvien sitaattien myötä valta vaikuttaa yhteiskunnalliseen kuvaan naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta ja sen suorittavista naisista. Lehtonen kertoo pro gradu -tutkielmassaan, kuinka komppanianpäällikkö ei olisi halunnut naisalokkaita haastateltavan, koska heiltä kysytään aina samat kysymykset. Yksi median vallankäytön muodoista on toiseuden rakentaminen. Media jakaa ihmiset 'meihin' ja 'muihin', ja tämä jako tapahtuu vallassaolijoiden ehdoilla. Kärjistäen voidaan väittää, että 'meidän' lähtötasona on keski-ikäinen, kaupungissa asuva mies, kenestä käsin naisen yhteiskuntakelpoisuus määritellään. Kun naista verrataan keski-ikäiseen kaupunkilaismieheen, häneltä puuttuu aina jotain. (Kivikuru 2005, 56.) Tuohon lähtötason mieheen verrattuna nainen ei voi ikinä olla täysin riittävä, ei edes armeijassa. Toiseuden määrittäminen ei ole aina

sävyllään negatiivista, mutta positiivissävytteisenäkin se voi korostaa eroa 'meidän' ja 'muiden' välillä, jolloin mukana on poissulkemisen elementti. Median tarkoituksena ei välttämättä ole väittää miestä "oikeaksi" ihmisten edustajaksi, mutta kun määrityksiä päivittäin toistetaan ne alkavat pikkuhiljaa muuttua todellisuudeksi. Kyse on diskurssivallasta, jota media harjoittaa päivittäin. (Emt., 56,57,58, 60.) Diskursiivisessa vallassa on kyse siitä, mitä on valittu tai jätetty valitsematta. Tietyt diskurssit korostavat tiettyjä näkökulmia ja jättävät muut huomiotta ja vahvemmat diskurssit tekevät asiat näkyvämmiksi kuin heikommat. Diskurssien, kuten tekstin tai keskustelun, tietoinen muokkaaminen voi havainnollistaa, millainen valta diskursseilla on kuvata, kategorisoida ja muokata tietojamme sekä ihmisten välisiä suhteita. (Pynnönen 2013,15,18.)

Nainen armeijassa ei ole enää yhtä uusi ja harvinainen ilmiö kuin 2000-luvun alussa. Lisäksi sukupuolten välinen tasa-arvo on kehittynyt ajan kuluessa. Tämän vuoksi analysoin kandidaatintutkielmassani vuodesta 2018 eteenpäin tehtyjä journalistisia artikkeleita, jotka käsittelevät naisten vapaaehtoista asepalvelusta. On tärkeää ymmärtää, miten naisten asepalvelusta käsitellään mediassa, koska se vaikuttaa yleiseen käsitykseen naisten roolista ja asemasta armeijassa. Tämän vuoksi haluan tutkielmassani tarkastella, millaisia diskursseja naisten asepalvelusta koskevista journalistisista artikkeleista löytyy. On kiinnostavaa tietää, ovatko nykyartikkeleista löytyvät diskurssit samantyyllisiä kuin Lehtosen vuonna 2007 löytämät kehykset.

2.4 Tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tavoitteena on tutkia naisten vapaaehtoiseen asepalvelukseen liittyvien journalististen artikkeleiden diskursseja ja selvittää, miten media esittää naisten vapaaehtoisen asepalveluksen, ja vaikuttaako esitystapa armeijainstituution sukupuolittuneisuuteen. Diskurssien selvittämiseksi hyödynnetään diskurssianalyysin keinoja, joiden avulla tarkastellaan henkilölähtöisissä artikkeleissa esiintyviä kielellisiä valintoja naisten vapaaehtoiseen asepalvelukseen liittyen. Diskurssianalyysi paljastaa, miten kielelliset valinnat ja tekstien sävyt voivat ylläpitää tai haastaa armeijan sukupuolittuneita rakenteita. Tutkielman näkökulmasta erityisen kiinnostavaa on se, ylläpitävätkö artikkeleiden diskurssit armeijan sukupuolittuneisuuden normia.

Naisten asepalvelus on ajankohtainen ja tärkeä aihe erityisesti sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta. Tutkimuksen merkityksellisyyttä korostaa se, että media on merkittävä tekijä yhteiskunnallisten normien ja arvojen muokkaamisessa.

Tutkimuksen edellä mainitut lähtökohdat ja tavoitteet on jaettu kahteen erilliseen tutkimuskysymykseen:

1. Millaisia diskursseja esiintyy Ylen ja Helsingin Sanomien artikkeleissa, jotka käsittelevät naisten vapaaehtoista asepalvelusta?
2. Ylläpitävätkö nämä diskurssit armeijainstituution sukupuolittuneisuutta?

3 AINEISTO JA MENETELMÄT

Alaluvussa 3.1 esitellään tutkielman aineisto, joka muodostuu Yleltä ja Helsingin Sanomilta kerätyistä kuudesta verkkoartikkelista. Alaluvussa 3.2 avataan tutkimusmetodina käytettävää diskurssianalyysia, ja miten sitä hyödynnetään tutkimusaineiston analysoimiseen.

3.1 Tutkimusaineisto

Tutkielman aineisto koostuu Ylen ja Helsingin Sanomien verkkoartikkeleista, joissa käsitellään naisten vapaaehtoista asepalvelusta henkilölähtöisesti. Tutkimalla kahta eri mediaa yhden sijaan, tutkimukseen saadaan monipuolisempi kuva siitä, miten naisten asepalvelusta käsitellään mediassa. Kyseiset mediat valikoituvat aineistojen lähteiksi, sillä niistä löytyi laajemmalla otannalla naisten vapaaehtoista asepalvelusta koskevia artikkeleita kuin esimerkiksi iltapäivälehtien tai maakuntalehtien hakukoneista. Lisäksi tarkasteluun haluttiin valita kaksi luotettavana ja arvostettuna pidettyä isoa mediaa, joista Yle on valtion rahoittama ja Helsingin Sanomat kaupallinen media.

Aineistona on nimenomaan henkilölähtöiset artikkelit, koska ne tarjoavat konkreettisia ja yksilöllisiä esimerkkejä sekä tarinoita, jotka eivät välttämättä tule esiin yleisluontoisissa artikkeleissa. Henkilölähtöiset artikkelit sisältävät usein suoria lainauksia, ja näiden artikkeleiden kielelliset valinnat ja sävyt voivat heijastaa, miten naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta puhutaan niin yksilön kuin yhteiskunnan tasolla.

Aineisto hankittiin hakemalla Ylen ja Helsingin Sanomien hakukoneista artikkeleita hakusanoilla ”naisten vapaaehtoinen asepalvelus” ja rajaamalla julkaisujen aikaväli vuosiin 2018–2024. Aineistoa haettiin kaikilta Ylen ja Helsingin Sanomien osastoilta. Aineistoon on valittu kuuden vuoden mittainen tarkastelujakso, sillä esimerkiksi yhden vuoden artikkelien tarkastelu ei olisi taannut tutkielman tekemiselle riittävää määrää aineistoa analyysiin sopimattomien artikkeleiden karsimisen jälkeen. Ylen hakukone antoi 41 hakutulosta ja Helsingin Sanomien 27 hakutulosta. Hakutuloksista rajattiin pois 62 artikkelia, jotka eivät käsitelleet suoraan naisten vapaaehtoista asepalvelusta, jotka

käsittelivät yleisesti asepalvelusta Suomessa ilman naisiin keskittymistä, joissa ei esiintynyt henkilöhaastateltavia tai joiden sisältö perustui naisten asepalveluksesta tehtyihin tilastoihin. Aineistosta pois jätettyjä juttutyyppejä olivat esimerkiksi tiedotepohjaiset uutiset, kyselyt, gallupit, mielipidekirjoitukset ja pääkirjoitukset. Aineiston määrää rajattiin myös kandidaatintutkielman rajallisen pituuden vuoksi.

Aineistoksi valikoitui lopulta 6 artikkelia, joista 3 on Yleltä ja toiset 3 Helsingin Sanomilta. Kaikki aineistoksi valitut artikkelit ovat henkilölähtöisiä ja niissä on haastateltu naisten vapaaehtoiseen asepalvelukseen lähteviä tai asepalveluksen suorittaneita naisia. Aineisto eritellään tarkemmin liitteissä taulukkomuodossa (ks. Liite 2). Aineisto ei ole laaja, sillä henkilölähtöisiä artikkeleita ei löytynyt käytetyillä hakusanoilla enempää. Hakusanat ”naiset ja asepalvelus” tai ”naiset asepalveluksessa” eivät tuottaneet lisää hakutuloksia. Tutkimusta tehdessä on tiedostettu, että kapea aineisto voi heikentää tutkimustulosten luotettavuutta ja yleistettävyyttä. Aineisto on suppeudestaan huolimatta tutkimuskysymysten kannalta edustava, sillä aineiston artikkeleissa esiintyy useita eri haastateltavia. Aineiston suppeus mahdollistaa myös yksityiskohtaisemman tarkastelun.

Tutkimusta tehdessä on tiedostettu, että sukupuolia ei voida tutkia vain mies-nais-näkökulmasta. Kaikki ihmiset eivät koe olevansa yksiselitteisesti naisia tai miehiä, ja ihmisten sukupuoli-identiteetti sekä sukupuolen ilmaisu on moninaista. Tässä tutkielmassa sukupuolta käsitellään kuitenkin kaksijakoisesti mies- ja naissukupuolen kautta ja muut sukupuolet on rajattu pois.

3.2 Tutkimusmetodi

Tutkimuksen aineistoa analysoidaan *diskurssianalyysin* keinoin. Tutkimusmetodiksi valittiin diskurssianalyysi, sillä sen avulla on mahdollista selvittää, miten kieltä käytetään naisten vapaaehtoista asepalvelusta koskevissa jutuissa. *Diskurssianalyysi* perustuu teoreettisiin lähtöoletuksiin, joiden mukaan kielenkäyttö rakentaa sosiaalista todellisuutta ja tuottaa seurauksia. *Diskurssit* ovat merkityssuhteiden systeemejä, jotka rakentuvat sosiaalisissa käytännöissä, mutta samaan aikaan rakentavat sosiaalista

todellisuutta. (Jokinen, Juhila ja Suoninen 2016, 21, 27.) Diskurssianalyysi on menetelmä, jolla tutkitaan kielenkäyttöä tarkastelemalla kielen rakenteita ja rakenteellisuuden perusteella tehdään johtopäätöksiä kielen merkityksistä (Waring 2018, 9). Diskurssit viittaavat tässä tutkielmassa kielenkäytön tapoihin ja siihen, miten kielenkäytöllä luodaan kuvaa naisten vapaaehtoisen asepalveluksen suorittaneista naisista.

Diskurssianalyysi on yksi *laadullisen tutkimuksen* menetelmistä. Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus pyrkii erilaisia tutkimustapoja hyödyntäen kuvaamaan, selittämään ja ymmärtämään ilmiöiden luonnetta, tapahtumien ehtoja ja seurauksia sekä ihmisen toimintaa (Pietikäinen ja Mäntynen 2020, 121). Laadullisen tutkimuksen päämääränä on syventää ymmärrystä ihmisten käyttäytymisestä tarkastelemalla heidän kokemuksiaan ja niihin liittyviä merkityksiä (Emt., 123). Laadullisessa tutkimuksessa paneudutaan usein vähäiseen määrään tapauksia, joita pyritään analysoimaan mahdollisimman kattavasti. Tällöin aineiston tieteellisyyttä ei mitata määrällä vaan laadulla ja kattavalla käsitteellistämällä. (Eskola ja Suoranta 1998,14.) Tutkijan asema laadullisessa tutkimuksessa on eri tavalla keskeinen kuin tilastollisessa tutkimuksessa, sillä tutkijalla on tietynlaista vapautta joustavaan tutkimuksen suunnitteluun ja toteutukseen. Tutkijan tulee kuitenkin tutkimuksen läpinäkyvyyden vuoksi kertoa tekemistään ratkaisuista selkeästi. (Emt., 16.) Diskurssianalyysia hyödyntäessä tutkijan ja aineiston välinen suhde on kielellistä vuorovaikutusta ja tutkimuksen analyysi perustuu tutkijan valitsemiin tulkintaresursseihin. Tutkija ei voi täysin mielivaltaisesti tehdä tulkintoja vaan analyysin vihjeiden on löydettävä aineistosta. (Juhila, 341–342.)

Tässä tutkielmassa diskurssianalyysin avulla voidaan tunnistaa ja nimetä diskurssit, joita naisten vapaaehtoista asepalvelusta koskevissa Ylen ja Helsingin Sanomien artikkeleissa esiintyy ja siten vastata tutkimuskysymykseen. Diskursseja tutkiessa tarkastellaan, miten naisten asepalvelusta kuvataan, ja millaisia termejä ja ilmaisuja käytetään. Aineistosta etsitään toistuvia teemoja sekä aiheita ja analysoidaan, miten nämä teemat esiintyvät eri artikkeleissa. Alakysymyksen kannalta on merkityksellistä selvittää, toistuuko artikkeleissa sellaiset diskurssit, jotka tukevat armeijainstituution

sukupuolittuneisuutta. Diskurssianalyysissa tutkijalla ei ole valmiita jäsennyksiä sisällöstä, vaan teoreettinen käsitteistö rakennetaan tutkimusaineistosta (Eskola ja Suoranta 1998, 143).

4 ANALYYSI JA TULOKSET

Tässä luvussa esitellään alaluvussa 4.1 aineistosta tunnistetut viisi diskurssia. Aiemmin esitettyihin kahteen tutkimuskysymykseen vastataan alaluvussa 4.2.

4.1 Naisten vapaaehtoisen asepalveluksen diskurssit

Aineistosta löydettiin seuraavat diskurssit: sukupuolieron tekeminen, ensisijainen miehuus, maanpuolustustahdon korostuminen, naisiin kohdistuva epäasiallinen käytös ja lisää naisia asepalvelukseen. Diskurssien esiintyminen aineiston artikkeleissa on eritelty alla olevassa taulukossa. (ks. Taulukko 2).

Taulukko 2. Diskurssien esiintyminen aineistossa

Jutun numero	1	2	3	4	5	6
Sukupuolieron tekeminen	X	X	X	X	X	X
Ensisijainen miehuus			X	X	X	
Maanpuolustustahdon korostuminen	X		X	X	X	X
Naisiin kohdistuva epäasiallinen käytös		X	X	X	X	X
Lisää naisia asepalvelukseen	X		X	X	X	X

4.1.1 Sukupuolieron tekeminen

Sukupuolieron tekemisen diskurssi esiintyi vahvasti kaikissa aineiston artikkeleissa. Aineistossa rakennetaan sukupuolten erottelua naisten ja miesten välille erilaisten kielellisten keinojen avulla, kuten kuvaamalla armeijaa miehiseksi ympäristöksi ja naisia armeijassa vähemmistöksi (artikkeli 4). Armeijaan haluavia naisia nimitettiin aineistossa ”sotahulluiksi” (artikkeli 1), vaikka miehille asevelvollisuus on pakollinen ja sen jopa ajatellaan kasvattavan pojasta miehen. Seuraavaksi konkreettinen esimerkki sukupuolieron tekemisestä artikkelista 3, jossa toimittaja on kirjoittanut artikkeliin

lauseen, missä naiseus esitetään balettiosujien kautta ja miehuus armeijasta tuttujen maihareiden kautta.

”Kun kesä 2009 koitti, Nikkilä laittoi balettiosut nauhaan ja maiharit jalkaan.” (artikkeli 3)

Sukupuolieroa tehdään myös vertailemalla johtajakoulutuksen käyneiden naisten ja miesten määriä (artikkeli 6) sekä suoritettujen palvelusten kestoa. Sukupuoli nousi esille myös kaikkien aineiston artikkeleiden otsikoissa ja ingresseissä. Sukupuolieron tekemisen diskurssissa nais- ja miessukupuoli asetetaan vastakkain, mikä luo asetelman, jossa asepalveluksen suorittava nainen on poikkeuksellinen. Aineiston artikkeleissa nousi usein epäsuorasti esille kysymys siitä, miksi nainen on lähtenyt armeijaan, mutta artikkeleissa ei kysytty, miksi mies on päättänyt suorittaa asepalveluksen eikä esimerkiksi siviilipalvelusta. Miesten kohdalla asepalveluksen suorittamista pidetään normina, kun taas naisille se on poikkeavaa. Aineistosta ilmeni, että naisia jopa keuhataan palvelukseen lähtemisestä (artikkeli 1) tai heidän päätöstään saatetaan kyseenalaistaa (artikkeli 3).

”Ei kukaan sano nuorille miehille, että onpa hyvä, kun menet armeijaan. Miehille sitä pidetään niin luonnollisena.” (artikkeli 1)

Sukupuolieron tekeminen voi johtaa siihen, että naisilta ja miehiltä odotetaan armeijassa eri asioita ja heitä arvioidaan eri kriteerein. Esimerkiksi johtajakoulutuksen käyneiden naisten ja miesten määrien vertailu artikkeleissa voi johtaa siihen, että naisten odotetaan automaattisesti hakeutuvan johtajakoulutukseen asepalveluksessa. Jos näin ei tapahdu, nainen voidaan nähdä epäonnistuneena ja heikkona. Diskurssi, joka kuvaa armeijaa miehisenä ympäristönä ja naisia vähemmistönä, vain vahvistaa perinteisiä sukupuolirooleja ja -stereotyyppioita. Tämä voi vaikeuttaa naisten asemaa ja hyväksyntää armeijassa, ja samalla diskurssi voi vaikuttaa laajemmin yhteiskunnalliseen keskusteluun sukupuolten tasa-arvosta ja rooleista. Kun naiseus ja miehuus esitetään vastakkaisina ja tiettyihin rooleihin sidottuina, se voi vaikuttaa yksilöiden käsitykseen omasta identiteetistään ja mahdollisuuksistaan.

4.1.2 Ensisijainen miehuus

Aineiston kolmessa artikkelissa (artikkelit 3, 4 ja 5) esiintyi ensisijaisen miehuuden diskurssi, jonka mukaan naisen pitää pyrkiä olemaan armeijassa yksi miehistä ja omaksua maskuliinisia toimintatapoja.

”Ajattelin, että minun pitää olla yksi jätkistä, jotta pärjään.” (artikkeli 5)

Ensisijaisen miehuuden diskurssi näkyy aineistossa siinä, miten armeijaa pidetään perinteisesti miehisenä ympäristönä, jossa naisten läsnäolo on poikkeuksellista. Aineiston artikkelissa 4 asepalvelukseen lähtevä nainen kertoo varautuneensa siihen, että hänet nähdään armeijassa ensisijaisesti naisena ja, että ihmisillä voi olla ennakkokäsityksiä naisten heikkoudesta. Tämä voi johtaa *feminiinisyksien häivyttämiseen*, joka on yksi aikaisemmin mainituista Kourin esittelemistä sukupuolen tekemisen tavoista (Kouri 2018, 16). Feminiinisyksien häivyttäminen tarkoittaa naisellisten piirteiden tietoista piilottamista uskottavuuden saavuttamiseksi ja ulkonäköpaineiden vähentämiseksi. Tämä auttaa naisia tulemaan toimeen miesten kanssa, suojautumaan kiusallisilta tilanteilta sekä hegemonisen maskuliinisuuden vaatimuksilta (Emt., 16). Se, että naisen pitää olla armeijassa mies, ei edistä tasa-arvoa ja monimuotoisuutta asepalveluksessa.

Aineistosta nousee esille, että erityisesti miehet arvostavat asepalveluksen suorittamista ja sen ajatellaan tuovan mukanaan tiettyjä positiivisena nähtyjä ominaisuuksia (artikkeli 3). Nämä ominaisuudet, kuten johtajuus, mielletään usein maskuliiniksi. Aineiston artikkelissa 3 kerrotaan, että asepalveluksen suorittanut nainen hyötyy asepalveluksen suorittamisesta työnhaussa ja se laittaa hänet positiivisesti erottuvaan asemaan, sillä tällöin naisen nähdään omaavan maskuliinisia ominaisuuksia. Työnhakutilanteessa asepalveluksesta ei saa kysyä, mutta naiset kertovat ottavansa itse asepalveluksen suorittamisen puheeksi korostaakseen johtamistaitojaan ja peilatakseen asepalveluksessa hankittuja taitoja työelämän tilanteisiin (artikkeli 3). Asepalvelus on auttanut naisia tulemaan kuulluksi ja arvostetuksi miesten keskuudessa.

“Armeijan käyminen naisena on aina herättänyt kiinnostusta työnantajissa. Jos esihenkilönä on ollut mies, armeijan käymisellä on saavuttanut jonkinlaista arvostusta ja on tullut otetuksi vakavammin.”
(artikkeli 3)

Armeija on korostuneen maskuliininen ympäristö, jossa feminiinisyys nähdään herkästi heikkoutena ja poikkeuksellisenä. Toisaalta liian maskuliininen naissotilas voi myös leimautua poikkeukselliseksi. (Tölli 2018, 222.) Naisten selviytymistä asepalveluksessa tutkineen Tiina Laisin mukaan armeijassa parhaiten pärjäävä naistyyppi on maskuliinisen naisellinen. Niin sanotun hyvän jätjän ihanteen saavuttaminen on vaikeaa, sillä tämän ristiriitaisen roolin savuttaakseen naissotilaan tulee olla samaan aikaan sekä nainen että mies. Tällöin palveluksessa on vaikea olla oma itsensä. (Tölli 2018, 225). Ensisijaisen miehuuden diskurssi luo käsityksen, että naisella ei voisi olla maskuliinisina pidettyjä ominaisuuksia ilman asepalveluksen suorittamista. Miehuuteen ja maskuliinisuuteen liitetyillä ominaisuuksilla naisten on mahdollista saada arvostusta, jota he eivät voisi saavuttaa omaamalla pelkkiä feminiinisiä ominaisuuksia. Äitiys nostettiin aineiston artikkelissa 3 esille ainoana feminiinisenä ominaisuutena, jota arvostetaan.

“Varsinkin nuorempana ja työuran alkutaipaleella siihen [asepalveluksen suorittamiseen] kiinnitettiin enemmän huomiota, positiivisessa mielessä. Nykyään tulee edes harvemmin esille, "lapsiperheen äiti" on melkein yhtä kova meriitti cv:ssä!” (artikkeli 3)

4.1.3 Maanpuolustustahdon korostuminen

Aineistosta ilmeni halu saada selville naisten motiiveja osallistua asepalvelukseen, ja erityisesti korkea maanpuolustustahto korostui merkittävänä tekijänä viidessä artikkelissa (artikkelit 1, 2, 3, 4 ja 6). Maanpuolustustahdon korostuminen ilmeni aineistosta suoraan haastateltavien omista sitaateista, joissa esiintyi sanoja velvollisuus, suomalaisuus, oma maa ja puolustaminen. Korostunutta maanpuolustustahtoa perustellaan artikkeleissa myös sillä, että naiset lähtevät nimenomaan vapaaehtoisesti suorittamaan asepalvelusta (artikkeli 1, 3 ja 6). Aineistosta nousi esille, että

asepalvelukseen lähteminen ja maanpuolustustahto on kummunnut naisten omasta tahdosta, arvomaailmasta, halusta kehittää itseään ja kiitollisuudesta veteraaneja kohtaan eikä esimerkiksi ulkoisten tekijöiden paineesta.

”Suomi on maa, jota haluan puolustaa. Tuen niitä arvoja, jotka kuuluvat suomalaisuuteen. Jos tulisi paha tilanne, jossa maata pitäisi puolustaa, tekisin sen myös minulle rakkaiden ihmisten puolesta.” (artikkeli 4)

”Olen asevelvollinen samalla tavalla kuin miehet, kunnes täytän 60. Katson sitä pitkäaikaisena sitoutumisena.” (artikkeli 4)

Maanpuolustustahdon korostumisen diskurssi luo kuvaa, jossa asepalveluksen suorittavat naiset ovat erittäin isänmaallisia. Aineistosta kävi ilmi, että naisia kannustivat vapaaehtoisen asepalveluksen suorittamiseen maanpuolustustahdon lisäksi myös muut motiivit, kuten mahdollisuus sotilasuraan tai halu toimia rauhanturvaajana (artikkeli 6).

Maanpuolustustahdon korostumisen yhteydessä aineistosta nousee esille yksi ulkoinen tekijä, joka on vaikuttanut naisten päätökseen hakeutua asepalvelukseen. Niin sanottu ”sukurasitus” kasvatti useiden haastateltujen naisten halua puolustaa isänmaataan ja hakeutua suorittamaan asepalvelusta (artikkelit 1, 4 ja 6). Sotilastaustaa omaavat lähipiirin ihmiset ovat erityisesti inspiroineet naisia hakeutumaan asepalvelukseen ja vahvistaneet heidän maanpuolustustahtoaan. Esimerkiksi aineiston artikkelissa 6 yhden haastatellun naisen vanhemmat olivat olleet rauhanturvaajina, ja heidän juttujensa kuuntelu herätti ajatuksen asepalveluksen suorittamisesta. Artikkelissa 1 vapaaehtoiseen asepalvelukseen astuvan nuoren naisen äiti oli suorittanut asepalveluksen, ja äidin esimerkki vaikutti päätökseen lähteä asepalvelukseen. Sukulaisten tai perheenjäsenten luoma paine armeijaan lähtemisestä esiintyi naisten puheissa sekä kannustavana että lannistavana.

”Äitinä olen ylpeä, että myös lapseni haluaa vapaaehtoisesti osallistua isänmaan puolustukseen.” (artikkeli 1)

”Kunnioitus Suomea ja oman maan puolustamista kohtaan kumpua Sandroosin perhetaustasta. Hänen suvussa on ollut sotaveteraaneja, kuten edesmennyt isoisoisä Arne Tuominen, joka taisteli sekä talvi- että jatkosodassa.” (artikkeli 4)

”Äiti ja veli ovat tosi kannustavia. Isä on sitä mieltä, ettei minusta ole armeijaan ja että tulen maitojunalla takaisin. Pitää todistaa hänelle nyt, että hänen väitteensä on väärä: että kyllä minä pärjään.” (artikkeli 6)

4.1.4 Naisiin kohdistuva epäasiallinen käytös

Naisiin kohdistuvan epäasiallisen käytöksen diskurssi esiintyi viidessä aineiston artikkelissa. Epäasiallinen käytös ilmenee aineistossa vähättelynä ja epäilynä naisten pärjäämisestä armeijassa (artikkeli 3, 4 ja 6) sekä seksuaalisena häirintänä (artikkelit 5 ja 2). Naisiin kohdistuva epäasiallinen käytös kohdistuu aineistossa naisten sukupuoleen. Pelkästään naiseus on syy vähättelylle, epäilemiselle ja seksuaaliselle häirinnälle. Aineistosta käy ilmi, että naiset pohtivat jo ennen asepalvelukseen astumista, millaista epäasiallista kohtelua he joutuvat sukupuolensa vuoksi kokemaan armeijassa (artikkelit 3, 4 ja 5).

”Jo kutsunnoissa hän muistelee kohdanneensa naureskelua. ’Vai että sissiksi’, Saarelainen muistelee muiden pohtineen huvittuneena. – – Myös intin aikana hän muistelee kohdanneensa vähättelyä. Marssien tauoilla katsottiin, ovatko naiset pysyneet mukana.” (artikkeli 3)

Aineistosta käy ilmi, että naisiin kohdistuva vähättely ja epäily liittyvät usein fyysisiin ominaisuuksiin ja kyvykkyyteen. Historiallisesti naisia on pidetty fyysisesti heikompina kuin miehiä, ja tämä käsitys elää edelleen yhteiskunnassa, erityisesti armeijassa. Aineistossa esiintyvät naiset kokevat epäilyn ja vähättelyn turhauttavaksi ja korostavat, että naiset pärjäävät armeijassa yhtä hyvin tai jopa paremmin kuin jotkut miehet. Haastatellut naiset eivät kuitenkaan ole pyrkineet aktiivisesti purkamaan tai kyseenalaistamaan vähättelevää puhetta, vaan se saatetaan sivuuttaa huumorilla tai

kevyenä naljailuna (artikkeli 1, 4 ja 5). On ongelmallista, että naiset sivuuttavat vähättelyn huumorilla, koska se voi normalisoida ja oikeuttaa epäasiallisen käytöksen.

”Minulla on vahva käsitys siitä, mihin pystyn ja mitä osaan. En mielellään kuuntele vähättelyä, mutta en myöskään ota sitä vakavasti. Se voi olla sellaista huulenheittoa.” (artikkeli 4)

Seksuaalisen häirinnän kerrotaan esiintyvän asepalveluksessa niin fyysisesti kuin sanallisesti (artikkelit 5 ja 2). Sanallinen seksuaalinen häirintä voi olla ulkonäön kommentointia, ehdottelua tai uhkailua. Fyysinen häirintä on ilmennyt esimerkiksi kosketteluna ahtaassa teltassa (artikkeli 5). Yksi aineistosta noussut häirinnän muoto on sosiaalisessa mediassa levityt perättömät huhut ja kuvat sekä videot naisista vaihtamassa vaatteita (artikkeli 5).

”Teltassa vieressäni ollut miespuolinen palveluskaveri laittoi kätensä makuupussini sisään ja kosketteli pakaroitani. Yritin hiljaisessa teltassa pudistella hänelle päätäni ja vetäytyä kauemmas. Tätä kuitenkin jatkui estelystäni huolimatta.” (artikkeli 5)

Aineistossa naiset kokevat, että epäasiallisesta käytöksestä kantelusta voi olla enemmän haittaa kuin hyötyä. Naiset pelkäävät leimautua valittajaksi eivätkä halua ylipäättään erottua joukosta (artikkeli 5) ja seksuaaliseen häirintään puuttuminen voi myös korostaa sukupuolta, mikä on ei-toivottavaa (Tölli 2018, 222). Artikkelissa 5 monet kokivat, että epäkohtien esille tuomiseen ei ollut myöskään kunnon kanavia armeija-aikana, ja vaikka häirintäkokemuksista kerrottiin henkilökunnalle, kokemuksiin saatettiin suhtautua vähätellen tai jättää kokonaan puuttumatta. Erityisen hankalaa häirintään puuttuminen oli silloin, jos häiritsijä kuului henkilökuntaan. Taustalla vaikuttaa Puolustusvoimien hierakkinen järjestelmä, jossa korkeammassa asemassa olevilla on valta, johon alhaalta ei voida vaikuttaa (artikkeli 5).

”Hän sanoi suoraan, että valitettavasti tälle asialle ei voida mitään, vaikka hän haluaisikin meitä auttaa. Häirikkökouluttajalla oli niin laaja vaikutusvalta kasarmilla, että oli turha haaveilla, että asiaa vietäisiin eteenpäin.”
(artikkeli 5)

”Erään kouluttajan Meri kertoo kommentoineen hänen ja muiden naispuolisten varusmiesten rintoja ja housujen kireyttä muiden varusmiesten edessä kesken koulutustilanteen. – – ’Jos olisimme nousseet vastarintaan, olisi kouluttaja nöyryyttänyt meitä vielä pahemmin ja tehnyt kaikkensa, jotta olisimme joutuneet ongelmiin.’” (artikkeli 5)

Artikkelissa 5 Puolustusvoimien pääesikunnan sosiaalipäällikkö kertoi, että Puolustusvoimien tavoite on, ettei seksuaalista häirintää ilmenisi Puolustusvoimissa lainkaan. Tästä huolimatta hän toteaa, että häirinnän nollatoleranssista on muistutettava sekä henkilökunnalle että varusmiehille jatkuvasti. Jatkuva muistuttaminen viittaa siihen, että häirintää esiintyy, mikä osoittaa, että tavoitteen ja todellisuuden välillä on merkittävä ero.

Aineiston kolmessa artikkelissa, joissa esiintyi naisiin kohdistuvan epäasiallisen käytöksen diskurssi, nostettiin esille naisten ja miesten yhteistuvat ratkaisuna tilanteeseen (artikkelit 2, 4, 5). Yhteistupakokeilujen raporttien perusteella näkyy, että yhteistuvat eivät täysin estä häirintää, mutta ne parantavat tasa-arvon kokemusta varusmiespalveluksessa (artikkeli 2). Yhteistuvissa majoittuvia naisia puolustetaan helpommin kuin naistuvissa majoittuvia. Ilmiön selittämiseksi voidaan käyttää Rosabeth Moss Kanterin ainokaisteoriaa (1977), jonka mukaan ainokaisilla on taipumus näyttäytyä valtaryhmän vastakohtana (Tölli 2018, 304). Yhteistuvissa ainokaisina esiintyviä naisia ei nähdä yhtä radikaalisti omana erillisenä joukkonaan vaan osana samaa yhteisöä.

”Sekatupien ansioista pääsee helpommin osaksi joukkuetta, ja siellä ollaan kuin veljet ja siskot.” (artikkeli 5)

4.1.5 Lisää naisia asepalvelukseen

Aineistosta nousi esille, että asepalvelukseen kaivattaisiin lisää naisia (artikkelit 1, 3, 4, 5 ja 6). Lisää naisia asepalvelukseen diskurssi korostaa sitä, että naiset ovat edelleen selkeä vähemmistö armeijassa ja heitä haluttaisiin sinne lisää, jotta sukupuolten välinen tasa-arvo asepalveluksessa kehittyisi. Artikkelien 3 ja 4 tarkat luvut ja tilastografiikat osoittavat naisten määrän kasvun asepalveluksessa, mutta samalla korostavat, että naisten osuus kaikista asepalveluksen suorittavista on edelleen vähäinen, mikä konkretisoi sukupuolten välistä epätasapainoa.

Maininta tarpeesta saada lisää naisia asepalvelukseen tuntui irralliselta useissa artikkeleissa. Puolustusvoimien tavoite saada lisää naisia asepalvelukseen saatettiin mainita missä kohtaa artikkelia tahansa, kuten heti artikkelin alussa (artikkelit 4 ja 6), tekstin keskellä (artikkeli 3) tai kuvateksteissä (artikkeli 5), minkä jälkeen artikkelit jatkuivat asepalveluksen käyneiden naishaastateltavien osuuksilla. On kiinnostavaa, että Puolustusvoimien toive saada lisää naisia asepalvelukseen tuli usein esille toimittajan kirjoittamana referaattina (artikkelit 3, 4 ja 6), ja vain yhdessä artikkelissa (artikkeli 5) Puolustusvoimien edustaja kertoi, että he haluavat lisää naisia suorittamaan asepalvelusta. Tämä antaa vaikutelman, että kaikki eivät ole tavoitteesta tietoisia Puolustusvoimilla. Toisaalta voi olla mahdollista, että toimittajan kysymykset eivät ole ohjanneet vastamaan tähän aiheeseen liittyen.

Aineiston artikkeleissa 1 ja 4 haastatellut naiset nostivat puolestaan itse esille, että kutsuntojen tai jonkinlaisen palveluksen olisi hyvä koskea koko ikäluokkaa sukupuoleen katsomatta, koska silloin useampi nainen saisi tietoa asepalveluksesta ja sitä kautta saataisiin lisättyä naisten määrää armeijassa.

Vaikka asepalvelukseen kaivataan lisää naisia, aineistosta käy ilmi, että naisten määrä asepalveluksessa on kasvanut vuodesta 2018 lähtien ja viidessä artikkelissa (artikkelit 1, 3, 4, 5 ja 6) tuotiin esille asepalveluksen suorittaneiden naisten määrä ja paljonko se on noussut vuosien kuluessa. Kolmessa artikkelissa (artikkelit 2,3,6) naisten vapaaehtoisen asepalveluksen kasvavan suorittamishalukkuuden taustalla epäiltiin vaikuttavan naisten

vapaaehtoisen asepalveluksen saama näkyvyys Ylen *Naissotilaat* -sarjan kautta. Naisista ja armeijasta uutisoiminen sekä tiedon lisääminen näyttävät vaikuttavan myönteisesti naisten kiinnostukseen hakeutua vapaaehtoiseen asepalvelukseen (Kouri 2020, 144).

4.2 Tutkimuskysymyksiin vastaaminen

Tässä tutkielmassa on selvitetty ensisijaisesti sitä, millaisia diskursseja esiintyy Ylen ja Helsingin Sanomien vuosina 2018–2024 julkaistuissa artikkeleissa, jotka käsittelevät naisten vapaaehtoista asepalvelusta henkilölähtöisesti. Tarkasteltavasta aineistosta tunnistettiin diskurssianalyysin avulla viisi erilaista diskurssia, jotka olivat sukupuolieron tekeminen, ensisijainen miehuus, maanpuolustustahdon korostuminen, naisiin kohdistuva epäasiallinen käytös ja lisää naisia asepalvelukseen. Useissa artikkeleissa esiintyi enemmän kuin yksi löydetyistä diskursseista. Diskursseista vahvimmin esiintyi sukupuolieron tekemisen diskurssi, joka esiintyi kaikissa aineiston kuudessa artikkelissa. Sukupuolieron tekemisen diskurssille ominaista oli kielellisten keinojen, kuten sanaparien, avulla rakentaa vertailuasetelma nais- ja miessukupuolen välille.

Maanpuolustustahdon korostumisen, naisiin kohdistuvan epäasiallisen käytöksen ja lisää naisia asepalvelukseen diskurssien esiintyminen oli havaittavissa viidessä aineiston artikkelissa. Naisten maanpuolustustahdon korostuminen esitettiin aineistossa poikkeuksellisen korkeana ja omaehtoisena isänmaallisuutena, jota saattoi edesauttaa sotilastaustaiset läheiset. Naisiin kohdistuvan epäasiallisen käytöksen diskurssi puolestaan esitettiin vahvasti seksuaalisen häirinnän kautta ja siihen puuttumisen hankaluutena. Lisää naisia asepalvelukseen diskurssi ilmeni usein irrallisena mainintana siitä, että Puolustusvoimat toivoisivat lisää naisia suorittamaan asepalveluksen. Vähiten esiintynyt diskurssi oli ensisijainen miehuus, jossa maskuliiniset ominaisuudet kuvataan arvostetumpina kuin feminiiniset. Diskurssi esiintyi vain kolmessa artikkelissa.

Alakysymyksenäni oli selvittää, tukevatko löytämäni diskurssit armeijainstituution sukupuolittuneisuutta. Kaikissa löydetyissä diskursseissa nousee vahvasti esille

naissukupuoli ja siihen liitetyt ominaisuudet, mikä tukee sukupuolittuneisuutta. Sukupuolta ei pyritä piilottelemaan artikkeleissa, päinvastoin sitä jopa korostetaan luomalla eroa sukupuolten välille. Sukupuoliroolit ja -stereotyyppit ovat usein syvästi juurtuneita historiallisia ja kulttuurisia ilmiöitä, jotka heijastuvat myös journalismissa. Toimittajat saattavat käyttää tiettyjä kielellisiä keinoja, kuten sukupuolieron tekemisen diskurssia, saavuttaakseen lukijoiden kiinnostuksen, vaikka nämä keinot vahvistaisivatkin sukupuolten välistä erottelua. Kielellisten keinojen avulla artikkeleista pyritään tekemään sellaisia, että ne keräisivät mahdollisimman paljon klikkauksia. Joissakin tapauksissa toimittajat voivat käyttää sukupuolen korostamista kriittisesti kyseenalaistaakseen vallitsevia normeja ja käytäntöjä, jotka voivat olla epätasa-arvoisia. Esimerkiksi naisiin kohdistuvan epäasiallisen käytöksen diskurssin avulla pystytään journalismissa nostamaan esille armeijainstituution epäkohtia.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tässä luvussa tarkastellaan analyysin perusteella tehtyjä johtopäätöksiä ja verrataan niitä aiempaan tutkimuskirjallisuuteen. Tämän tutkielman tavoitteena oli selvittää, millaisia diskursseja esiintyy naisten vapaaehtoista asepalvelusta käsittelevissä Ylen ja Helsingin Sanomien henkilölähtöisissä artikkeleissa. Tutkimuksen aineisto oli rajallinen, sillä se koostui vain kuudesta artikkelista. Tästä huolimatta neljä viidestä tunnistetusta diskurssista esiintyi vähintään viidessä artikkelissa. Sukupuolieron tekemisen diskurssi oli ainoa, joka esiintyi kaikissa aineiston artikkeleissa. Tutkielmassa havaittujen diskurssien esiintyvyydestä mediassa ei voida kuitenkaan tehdä yleistyksiä edes Ylen tai Helsingin Sanomien osalta, koska aineisto on pieni. Aineiston rajallisuutta selittää se, että henkilölähtöisiä artikkeleita naisten asepalveluksesta ei löytynyt halutulla aikavälillä enempää. Tämä oli kiinnostava löytö tutkielmaa tehdessä ja se osoittaa, että toimituksissa ei vuosittain kirjoiteta artikkeleita, joissa itse asepalveluksen suorittaneet naiset pääsevät ääneen. Voi olla, että toimitukset pyrkivät siihen, että naisten asepalvelus ei korostuisi poikkeavan uutisarvoisena ilmiönä.

Tästä huolimatta aineiston analyysin perusteella voidaan todeta, että Ylen ja Helsingin Sanomien artikkeleissa vuosina 2018–2024 esiintyneet diskurssit naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta heijastavat ja vahvistavat armeijainstituution sukupuolittuneisuutta. Tutkimuksessa tunnistetut viisi diskurssia – sukupuolieron tekeminen, ensisijainen miehuus, maanpuolustustahdon korostuminen, naisiin kohdistuva epäasiallinen käytös ja lisää naisia asepalvelukseen – osoittavat, että sukupuoliroolit ja -stereotyyppit ovat vahvasti läsnä median tavassa kirjoittaa naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta. Samansuuntaisia tuloksia antoi myös aikaisemmin esitelty Pipsa-Lotta Lehtosen pro gradu -tutkielma (2005), joka on yksi harvoista naisten vapaaehtoiseen asepalvelukseen keskittyvistä tutkimuksista. Lehtonen tarkasteli naisten vapaaehtoisen asepalveluksen kehystämistä sanomalehdissä vuosina 1995–2005 ja tulokset osoittivat, että myös silloin naissukupuoli korostui ja sukupuolten välille luotiin vertailuasetelmaa (Lehtonen 2005). Lehtosen tutkielmassa havaittiin muun muassa ennakkoluulon ja ylpeyden kehukset, jotka kiinnittivät huomion naisten

sukupuoleen, samoin kuin tässä tutkielmassa löydetyt diskurssit. Lehtosen ennakkoluulonkehystä ja tässä tutkielmassa löydettyä naiseen kohdistuvan epäasiallisen käytöksen diskurssia yhdistää se, että molemmissa naisten ajatellaan olevan heikkoja eivätkä he pärjää armeijassa samoin kuin miehet. Lehtosen esittelemästä ylpeydenkehystä on löydettävissä samankaltaisuuksia maanpuolustustahdon korostumisen ja sukupuolieron tekemisen diskurssien kanssa. Ylpeydenkehystässä kirjoitetaan varusnaisten sisukkuudesta samoin kuin maanpuolustustahdon korostumisen diskurssissa painotetaan naisten poikkeuksellisen korostunutta halua puolustaa maataan. Lisäksi ylpeydenkehystässä nostetaan esille varusnaisten menetystarinat samoin kuin sukupuolieron tekemisen diskurssin yhteydessä korostetaan, kuinka useat naiset ovat suorittaneet johtajakoulutuksen toisin kuin miehet.

Aikaisemmissa naisten vapaaehtoista asepalvelusta käsittelevissä tutkimuksissa esiintyi vahvasti Suvi Kourin esittelemä ilmiö nimeltään feminiinisyyksien häivyttäminen, mikä nousi esille niin Lehtosen tutkielmassa (2005) kuin myös Kaisa-Maria Töllin tietokirjassa (2018). Myös tämän tutkielman analyysin kohteena olevista artikkeleista nousi esille ensisijaisen miehuuden diskurssin kautta se, että naiset pyrkivät olemaan armeijassa usein yksi miehistä. Ensisijaisen miehuuden diskurssi korostaa perinteisiä sukupuolirooleja ja odotuksia armeijassa, joissa maskuliiniset ominaisuudet ovat arvostetumpia kuin feminiiniset. Feminiinisyyksien häivyttämisen ilmiö liittyy tähän diskurssiin siten, että naisten on usein sopeuduttava maskuliinisiin normeihin ja häivyttävä feminiiniset piirteensä saavuttaakseen ammatillista uskottavuutta ja sosiaalista hyväksyntää armeijassa. Feminiinisyyksien häivyttäminen vahvistaa ensisijaisen miehuuden diskurssia, koska se ylläpitää käsitystä siitä, että maskuliiniset ominaisuudet ovat sotilaan normi ja feminiiniset ominaisuudet eivät ole yhtä arvostettuja tai hyväksytyjä. (Kouri 2018, 16.)

Aikaisemmin mainitun tutkija Annika Latva-Äijön väitöskirjassaan (2004) esittelemä sosiaalisen sukupuolen käsite auttaa ymmärtämään, kuinka sukupuoliroolit ja niihin kohdistuvat odotukset rakentuvat sosiaalisesti. Esimerkiksi sotiminen on nähty

perinteisesti miesten työnä, ja nainen, joka astuu tälle ”miesten alueelle”, rikkoo sosiaalista konventiota eli toimii normin vastaisesti. Sosiaalisen sukupuolen käsite osaltaan selittää, miksi naisten on vaikeaa yhdistää feminiinisiä ja maskuliinisia ominaisuuksia armeijassa. Naiset joutuvat navigoimaan sosiaalisesti rakentuneiden sukupuoliroolien ja -odotusten välillä, jotka suosivat maskuliinisuutta ja marginalisoivat feminiinisyyttä (Holmgren 2013, 14–15).

Naisten vapaaehtoisen asepalveluksen ja sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi on tärkeää pohtia, miten mediassa esitetyt diskurssit vaikuttavat naisten asepalvelukseen hakeutumiseen ja Puolustusvoimien maineeseen. Kouri on artikkelissaan (2020, 144) todennut, että kaikenlaisella julkisuudella, myös negatiivisella, on vaikutusta yleiseen kiinnostukseen naisten vapaaehtoista asepalvelusta kohtaan. Naisiin kohdistuvan epäasiallisen käytöksen diskurssi luo negatiivista kuvaa naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta ja se esiintyi viidessä kuudesta analysoidusta artikkelista. Diskurssista ilmenee, että merkittävä osa naisista joutuu kohtamaan palveluksen aikana epäasiallista käytöstä. Tätä puoltavia tuloksia esitettiin myös Töllin tietokirjassa, jonka mukaan yli puolet naisista kokee asepalveluksen aikana kiusaamista, jopa yli neljännes seksuaalista häirintää ja sama osuus keskeyttää palveluksen kokonaan. Pelko joutua epäasiallisen käytöksen kohteeksi voi olla este naisille hakeutua asepalvelukseen. Kun media tuo esiin tällaisia negatiivisia diskursseja, se voi osaltaan vähentää naisten halukkuutta osallistua asepalvelukseen, mutta samalla se voi myös korostaa tarvetta puuttua epäasialliseen käytökseen ja parantaa naisten asemaa armeijassa.

Lisää naisia asepalvelukseen diskurssi viittaa Puolustusvoimien toiveeseen saada enemmän naisia suorittamaan asepalvelusta ja se esiintyy usein irrallisena mainintana ilman syvällisempää analyysiä esimerkiksi siitä, miten naisiin kohdistuvaan epäasialliseen käytökseen tulisi puuttua. On ristiriitaista, että aineiston artikkeleissa korostetaan tarvetta saada lisää naisia asepalvelukseen, mutta samalla nousee esiin naisiin kohdistuva epäasiallinen käytös. Lisää naisia asepalvelukseen diskurssi on siis ristiriidassa naisiin kohdistuvan epäasiallisen käytöksen diskurssin kanssa, sillä vaikka Puolustusvoimat haluavat lisätä naisten määrää asepalveluksessa, nykyiset olosuhteet

ja puutteellinen puuttuminen häirintään voivat itse asiassa rajoittaa naisten hakeutumista asepalvelukseen tai lisätä palveluksen keskeytyksiä.

Aineiston henkilölähtöisissä artikkeleissa haastateltavien ääni kuuluu enemmän kuin toimittajien, ja diskurssit ovat muovautuneet pitkälti heidän sitaattiansa pohjalta. On kuitenkin tärkeä huomioida, että toimittajien haastattelukysymykset ja artikkeleihin valitut näkökulmat ovat voineet ohjata haastateltavien vastauksia tiettyyn suuntaan. Esimerkiksi maanpuolustustahdon korostumisen diskurssin kohdalla on mahdollista, että toimittaja on ohjannut kysymyksillään haastateltavia puhumaan nimenomaan maanpuolustustahdosta, mikä on voinut johtaa kyseisen diskurssin korostumiseen. Toisaalta ei ole poissuljettua, että toimittaja olisi kysynyt yleisesti syitä vapaaehtoisen asepalveluksen suorittamiseen, mutta naiset ovat itse nostaneet maanpuolustustahdon esille.

Toimittajilla on myös valta valita, mitä haastateltavien vastauksista lopulta päätyy artikkeleihin, mikä on konkreettinen esimerkki aikaisemmin esitellystä diskurssivallasta (Kivikuru 2005, 60 ja Pynnönen 2013, 15, 18). Toimittajat voivat käyttää diskursseja joko vahvistaakseen perinteisiä sukupuolirooleja tai kyseenalaistaakseen vallitsevia normeja ja käytäntöjä asepalveluksen kontekstissa. Tutkimuskysymyksiin palaten on syytä todeta, että tutkimuksen myötä löydetyt diskurssit tukevat käsitystä siitä, että armeijainstituutio on sukupuolittunut, ja tämä sukupuolittuneisuus heijastuu myös mediassa. Diskurssit muodostuvat yhteiskunnallisista ajatusmalleista eikä tämän tutkielman diskursseja tarkastellessa voida unohtaa, että niiden syntymiseen on vaikuttanut myös armeijainstituution pitkälle historiaan ulottuva sukupuolittuneisuus ja hierarkkisuus.

Tutkielmani tulokset tarjoavat monia mahdollisuuksia jatkotutkimukselle. Naisten vapaaehtoisen asepalveluksen diskursseja journalistisissa artikkeleissa olisi syytä tutkia laajemmalla aineistolla, joka on kerätty useammasta mediasta. Näin ollen olisi mahdollista hahmottaa, esiintyykö samankaltaisia diskursseja myös muissa medioissa, ja voidaanko niiden esiintymistä yleistää. Kiinnostavaa olisi myös tutkia, miten sukupuoliroolit ja -stereotyyppit ilmenevät ja muuttuvat asepalvelusta käsittelevissä

artikkeleissa tulevaisuudessa. Miten nämä muutokset vaikuttavat naisten vapaaehtoista asepalvelusta koskeviin diskursseihin? Lisäksi olisi kiinnostavaa tietää, miten mediassa esitetyt diskurssit vaikuttavat yleisön asenteisiin ja käsityksiin naisten asepalveluksesta, ja pohtivatko toimittajat kirjoittaessaan, millaisia diskursseja he luovat.

LÄHTEET

Ahlbäck, Anders. 2010. ”Asevelvollisuus, miehuus ja sukupuolten tasa-arvo.” Teoksessa *Tasa-arvoinen turvallisuus? Sukupuolten yhdenvertaisuus suomalaisessa maanpuolustuksessa ja kriisinhallinnassa*, toimittaneet Jukarainen, Pirjo ja Sirkku Terävä, 131–134. Hämeenlinna: Minerva.

Cohn, Carol. 2013. *Women & Wars*. Cambridge: Polity Press.

Eskola, Jari ja Juha Suoranta. 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Holmgren, Petter. 2013. ”Men, Masculinity and the Military. Deep diving into a world of men and violence.” Opinnäytetyö, Lund University. <https://lup.lub.lu.se/student-papers/search/publication/3358052>

Jokinen, Arto. 2010. ”Kriittinen mies- ja maskuliinisuustutkimus.” Teoksessa *Käsikirja sukupuoleen*, toimittaneet Saresma, Tuija, Leena-Maija Rossi ja Tuula Juvonen. Tampere: Vastapaino

Jokinen, Arto. 2017. ”Maskuliinisuus ja väkivalta.” Teoksessa *Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma*, toimittaneet Niemi, Johanna, Heini Kainulainen ja Päivi Honkatukia. Tampere: Vastapaino

Jokinen, Arja, Kirsi Juhila ja Eero Suoninen. 2016. *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino.

Kim, Yoonhye. 2017. ”Between Facts and Norms: Journalism and Global Ethics.” *Journal of International Affairs*, 70(2): 164.

Kivikuru, Ullamaija. 2002. ”Toiseus mediassa.” Teoksessa *Median kipupisteet*, toimittaneet Nordenstreng, Kaarle ja Ari Heinonen, 56–60. Tampere: Tampereen yliopistopaino oy

Kouri, Suvi. 2018. Upseerinaisten sukupuolen tekemisen tavat. *Sukupuolentutkimus*, 31(2), 9–22. Sukupuolentutkimuksen seura.

Kouri, Suvi. 2020. ”Naisten asema ja rooli Puolustusvoimissa.” Teoksessa *Naiset kriisejä hallitsemassa: päätöslauseelman 1325 kaksi vuosikymmentä*, toimittanut Anne Mäki-Rahkola, 140–153. Laajan turvallisuuden verkosto WISE ry.

Laitinen, Kari. 2005. Suomalainen asevelvollisuus. Historiallinen kaari, kehitys ja kansallinen olemus. https://www.defmin.fi/files/336/2381_394_Laitinen-Nokkala.pdf

Latva-Äijö, Annika. 2004. *Lotta Svärdin synty: järjestö, armeija, naiseus 1918–1928*. Helsinki: Otava.

Lehtonen, Pipsa Lotta. 2007. ”Ennakkoluulo, ylpeys ja arki: Naisten vapaaehtoisen asepalveluksen ja varusnaisten kehystäminen sanomalehdissä 1995–2005.” Pro gradu – tutkielma, Helsingin yliopisto.

<https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/16947c28-4e4f-4b78-9b9a-08dadcca4622/content>

Mathers, Jennifer. 2013. ”Women and State Military Forces.” Teoksessa *Women & War*, toimittanut Cohn Carol. Cambridge: Polity Press.

Pietikäinen, Sari ja Anne Mäntynen. 2020. *Uusi kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.

Pollari, Sofia. 2021. ”’Armeija ilman perinteitä olisi kuin puu ilman juuria:’ Analyysi Kadettikunnan jäsenlehden diskurssien ja teemojen sukupuolittuneisuudesta.” Kandidaatintutkielma, Tampereen yliopisto.

<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/124980/PollariSofia.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Pynnönen, Anu. 2013. ”Diskurssianalyysi: tapa tutkia, tulkita ja olla kriittinen.” *Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulun Working Paper N:o 379*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Salomaa, Hannu. 2022. "Kansakunta aseissa: Asevelvollisuuskeskustelu Suomessa." Väitöskirja, Tampereen yliopisto. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/137889>

Särmäkari, Veli. 2016. "Suomalainen asevelvollisuusperiaate: Kansallisen asevelvollisuuden käännekohta 1800-luvun lopun Suomessa." Väitöskirja, Helsingin yliopisto. <https://helda.helsinki.fi/items/3e174a51-0725-4df3-84aa-07b81f30b0a3>

Tallberg, Teemu. 2010. "Kuviot uusiksi? Maanpuolustuksen organisointi ja turvallisuuden valtavirtaistaminen." Teoksessa *Tasa-arvoinen turvallisuus? Sukupuolten yhdenvertaisuus suomalaisessa maanpuolustuksessa ja kriisinhallinnassa*, toimittaneet Jukarainen, Pirjo ja Sirkku Terävä, 28–29. Hämeenlinna: Minerva.

Tölli, Kaisa-Maria. 2018. *Häiriö! Nainen intissä*. Jyväskylä: Docendo.

Waring, Hansun Zhang. 2018. *Discourse Analysis: The Questions Discourse Analysts Ask and How They Answer Them*. New York: Routledge.

LIITE 1: AINEISTO

Huhtanen, Jarmo. 3.1.2023. "Isä on sitä mieltä, ettei minusta ole armeijaan" – Sini Inkilä, 19, aikoo todistaa, että isä on väärässä." *Helsingin Sanomat*. Luettu 14.10.2024. <https://www.hs.fi/suomi/art-2000009295389.html>

Härkönen, Anni. 20.12.2021. "Armeijakokemus, joka "suututti, inhotti ja ällötti." *Helsingin Sanomat*. Luettu 14.10.2023. <https://www.hs.fi/suomi/art-2000008443252.html>

Kilpinen, Emma. 13.2.2024. "Tällaista on intissä tapahtuva häirintä, jota ei saada kuriin: "Piti selittää, että en tullut miesten vuoksi." *Yle*. Luettu 14.10.2024. <https://yle.fi/a/74-20072955>

Lunki, Jenna. 22.8.2018. "Ensimmäisten joukossa armeijan käynyt äiti ihmettelee, miksi tytär saa kuulla samaa kuin hän: "Ei kukaan sano nuorille miehille, että onpa hyvä, kun menet armeijaan." *Yle*. Luettu 14.10.2024. <https://yle.fi/a/3-10361711>

Pakkala, Emilia, Tanja Heikkonen, Hanne Kinnunen, Anu Hurme ja Pauliina Tolvanen. 6.6.2023. "Kohdatessaan "vanhanaikaisia miesjohtajia" lida-Amalia Nikkilä lyö pöytään armeijakortin – näin intin käyminen on auttanut naisia uralla." *Yle*. Luettu 14.10.2024. <https://yle.fi/a/74-20034923>

Pyhtilä, Lasse. 5.7.2021. "Ennätysmäärä naisia hakeutui asepalvelukseen – alokas Lotta Sandroos lähti armeijaan, sillä Suomi on puolustamisen arvoinen." *Helsingin Sanomat*. Luettu 14.10.2024. <https://www.hs.fi/suomi/art-2000008092276.html>

LIITE 2: TAULUKKO 1

Taulukko 1. Tutkimusaineisto eriteltyinä

Artikkelin nimi	Julkaisupäivä ja -alusta	Artikkelin numero
Ensimmäisten joukossa armeijan käynyt äiti ihmettelee, miksi tytär saa kuulla samaa kuin hän: ”Ei kukaan sano nuorille miehille, että onpa hyvä, kun menet armeijaan”	22.8.2018 Yle	1
Tällaista on intissä tapahtuva häirintä, jota ei saada kuriin: ”Piti selittää, että en tullut miesten vuoksi”	13.2.2024 Yle	2
Kohdatessaan ”vanhanaikaisia miesjohtajia” lida-Amalia Nikkilä lyö pöytään armeijakortin – näin intin käyminen on auttanut naisia uralla	6.6.2024 Yle	3
Ennätysmäärä naisia hakeutui asepalvelukseen – alokas Lotta Sandroos lähti armeijaan, sillä Suomi on puolustamisen arvoinen	5.7.2021 Helsingin Sanomat	4
Armeijakokemus, joka ”suututti, inhotti ja ällötti”	20.12.2021 Helsingin Sanomat	5
”Isä on sitä mieltä, ettei minusta ole armeijaan” – Sini Inkilä, 19, aikoo todistaa, että isä on väärässä	3.1.2024 Helsingin Sanomat	6